

1 Ekonomika teď a v budoucnu

1.1 Současný (ekonomický) stav

1.1.1 Přednosti (funkci)

Zabezpečuje výborně základní potřeby, takže jsou dostupné všem (jídlo, ochranu před počasím, svobodu - náboženství, vyznání, slova...). Takhle rozmanité jídlo (či služby), které si může dovolit téměř každý, by nám mohl leckterý šlechtic nedávné doby závidět.

Díky tomu, že máme základní potřeby zabezpečené tak dobře, máme čas na další aktivity, duchovní rozvoj, zájmy... které nejsou pro naše přežití tak podstatné.

Základem všeho je tlak na zisk, tlak na co nejnižší náklady a co nejvyšší příjmy, vše ostatní tlačí do pozadí. – toto snižuje ceny a zvyšuje efektivitu pro spotřebitele, zároveň filtruje nežádoucí produkty dle zákona nabídky a poptávky

Její velkou předností je tlak na efektivitu, řízení, spolehlivost, jasný záměr a cíl. Chová se jako jeden celek snažící se o přežití, k tomu využívá strategii (konkurenčního) boje.

Dává nám velikou svobodu pohybu, svobodu od nedostatku, možnost získávat libovolné informace ohromným tempem, možnost přemýšlet.

1.1.2 Nedostatky (nefunkci)

Vede k degeneraci, uniformitě, tlaku na co nejnižší cenu a nižší kvalitu (toto sice brzdí zákony, určující minimální kvalitativní hodnoty, ale není ekonomický důvod jít za ně).

Došlo k přeskládání hodnot, nejvyšší cenu (nejvíc peněz) nemají základní potřeby, ale nejvyšší cenu mají technologické novinky, bankovní služby...

Díky tomu, že máme základní potřeby zabezpečené tak dobře, zvykli jsme si na ně jako na samozřejmost a už si je neumíme opatřit sami (vypěstovat jídlo...), nejsme v tom soběstační a jsme plně závislí na velmi složitém a křehkém systému jejich dovozu. Jsme na něm závislí jako jednotlivci i jako společnost (stát).

Ten celek, organizmus, kterým je firma či ekonomika, ale není v rovnováze sám se sebou. V něčem je napřed, ale v něčem zaostává (morální, lidské či duchovní hodnoty).

Základem všeho je tlak na zisk, tlak na co nejnižší náklady a co nejvyšší příjmy, vše ostatní tlačí do pozadí. – kromě pozitivních dopadů má ale toto i své velmi negativní dopady. Zatlačuje přírodu do pozadí, nebere ji jako živý a křehký organizmus, ale pouze jako zdroj a podobným způsobem je do pozadí tlačěn i člověk - zaměstnanec, ze kterého se stává „lidský zdroj“ (nejdůležitější jsou výkony, které podává a efektivita s jakou je podává. Jeho další potřeby nejsou pro trh významné, pokud nemají zaměstnanci sílu si je prosadit (s pomocí státu a odborů a s vědomím si vlastní užitečnosti a potřebnosti) přijdou o ně).

Co jsou skutečné lidské potřeby, které jsou a které nejsou uspokojeny? Stačí jen mít co jíst aby byl člověk šťastný?

Zajímavým aspektem tohoto je také to, jak mizerně se staráme o své zdroje, kterými jsou příroda a člověk, snažíme se z nich dostat co nejvíce a co nejefektivněji, aby došlo k co největšímu a nejrychlejšímu zisku, ale na budoucnost a udržitelnost moc nemyslíme (resp. Je také až na tom druhém místě). Nejen z toho důvodu tato zdánlivá stabilita, kterou zažíváme a na kterou jsme si velmi nebezpečně zvykli, může být opravdu jen velmi zdánlivá. Vzpomeňme na minulá století.

Podle dat ze světové banky (Food and Agriculture Organization, electronic files and web site) je nyní k dispozici cca 0.2 ha /osobu orné půdy. To je přibližně poloviční číslo, než které bylo v roce 1961. Je to jednak tím, že celková plocha mírně klesla, ale hlavně tím jak se zvětšil počet lidí na planetě, ten se za dobu 1961 – 2013 více než zdvojnásobil z cca 3 miliard na cca 7 miliard.

<http://data.worldbank.org/indicator/AG.LND.ARBL.HA.PC?end=2013&start=1961&view=chart>

Z různých zdrojů jsem našel hodnoty odhadované minimální velikosti orné půdy pro obživu jednoho člověka mezi 0,4 a 1 ha (konvenční zemědělství). Už teď má jeden člověk k dispozici méně než 0,2 ha. Není to nějaká nesrovnalost? Odkud se bere ten přebytek? A je skutečně tak neotřesitelný?

1.2 Co je ta hnací síla za tím?

Člověk má touhu poznávat něco dalšího, hledá to, co ho přesahuje kdykoliv k tomu má možnost, tuto možnost my nyní máme. Ano současná ekonomika naplnila mnohé naše potřeby, jsme svobodni od nedostatku a od hladu. Ale je to důvod se zastavit? Je možné, aby nás dostatek příjemných fyzických prožitků jako je jídlo, odpočinek atd. doopravdy uspokojil? Myslím, že ne, když máme dostatek jídla, chceme lepší jídlo, když máme možnosti snadné přepravy autobusem, automobilem chceme ještě snadnější, ještě luxusnější, ... Pořád chceme víc a víc a víc.

Velmi se to blíží chování někoho kdo je závislý, tomu také neustále klesá tolerance v tom smyslu, že si zvykne na určitou dávku např. drogy, ale ta už mu brzy nestačí, musí přidávat, aby měl zážitek, který zažil napoprvé, ale jeho tělo si zase zvykne, takže musí opět silnější dávku atd.

Možná z toho vznikla ta potřeba nekonečného ekonomického růstu? Který také nemá žádný strop, neexistuje žádná rovina uspokojení fyzických potřeb, skrze ekonomiku nikdy nenastane ten kýžený stav „blahobytu“ po kterém tak toužíme, protože když nám dá víc, zvykneme si na to a budeme chtít ještě víc.

Možná máme vizi, že až budu mít víc peněz, lepší technologii, lepší jídlo budu konečně šťastný - není to tak? Už se to mnohokrát stalo, mnohokrát jsme získali to, o čem jsme snili, po čem jsme toužili, jsme nyní šťastní? Nebo se velmi brzy poté objevila nová touha po něčem dalším?

Ve skutečnosti tato vize není špatná, ale je v ní omyl. Pokud jsou naše přání postaveny na touze, toho co bych mohl získat, bude vždy platit, že pokud budu mít více, budu chtít ještě více a tak pořád dokola. Je to neuspokojivé a neuspokojitelné.

1.3 Alternativní ekonomiky

Je tedy jasné, že nemá smysl bořit to, co funguje, ale na druhou stranu je jasné, že nic není dokonalé a tedy ani současný ekonomický systém není dokonalý (důvody výše) a podstatné části v něm chybí. A není důvod se ve vývoji zastavit a nepokusit se najít řešení pro jeho nedostatky.

„Současný globalizovaný ekonomický systém svým tlakem na růst, konkurenci a zisk ohrožuje přírodu i lidská společenství a přitom často nedokáže uspokojit skutečné lidské potřeby. Zároveň vznikají v celém světě nové ekonomické aktivity, které se více či méně vymykají jak neviditelné ruce trhu, tak těžké ruce státu. Vznikají často zdola, z bytostné potřeby. Nepodřizují se tak docela diktátu peněz, stanovují si férová pravidla fungování, snaží se o spolupráci navzájem a často jsou i šetrnější k přírodě. O významných otázkách často rozhodují jejich členové či zaměstnanci společně. Cílem jejich činnosti nebývá ani tak zisk, jako smysluplná činnost či prospěch místnímu společenství.“

(JOHANISOVÁ, Naďa a kol. *Ekonomické alternativy v České republice*. Brno, 2016. Dostupné také z: alternativniekonomiky.fss.muni.cz/publikace/. GAČR 14-33094S. Katedra environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně.)

Na druhou stranu alternativní ekonomiky také nejsou všespásné, mívají problém s nízkou akceschopností, víc řečí než činů, ale jak už jsem psal výše, nic není dokonalé. Proč to nezkusit? Třeba časem vznikne kombinace reálné a alternativní ekonomiky, která bude fungovat a zároveň bude sama sebe vyvažovat.

1.4 Závěr

Ekonomika (ve smyslu kapitalistického systému) není zlo, které je třeba vymýtit, je to přirozená součást našeho života, která přináší mnohá pozitiva. Žijeme díky ní ve velkém přebytku všeho, co potřebujeme.

Zároveň, ale tržní ekonomika není svatým grálem, který by dokázal spasit vše v tomto světě a způsobit, že budeme všichni na věky šťastní... Pokud od ní čekáme toto, budeme zaručeně zklamaní a objeví se velká deziluze, což je možná jeden aspekt toho co se děje v současnosti.

Nedostatkem ekonomiky je, že přílišný blahobyt způsobuje degeneraci, tržní ekonomika v současné podobě tlačí na zisk, vše ostatní (včetně člověka samotného či přírody) je druhořadé. A člověk si zvykl být zbožím na stranu jednu (zaměstnanec) a konzumentem na stranu druhou (kdy konzumuje velmi pestrá a přebytkem oplývající nabídka zboží a služeb a nerozumí tomu, jak vznikly).

A zároveň je největší tlak kladen na zisk tady a teď, budoucí zdroje jsou až na druhém místě a o udržitelnosti tohoto fungování se již delší dobu vážně pochybuje, tím nebezpečnější může být tato degenerace či rozmazlenost.

Proto životně nutně potřebujeme tyto alternativy. Potřebujeme je pro udržení rozmanitosti, potřebujeme je, aby připomínali, že tržní ekonomika je pouze jeden z mnoha modelů, který má své výhody, ale i své chyby. Potřebujeme je, aby ukazovaly další cesty a zachovaly svobodnou možnost volby, tak aby každý měl, kromě možnosti zabezpečit své potřeby (a to i v situaci kdy jsou zdroje značně nestabilní) měl alespoň minimální možnost dělat i to co ho baví a v čem vidí smysl pro sebe i pro ostatní, aby každý měl možnost být šťastný...

Stabilní je vyrovnané, chceme-li stabilitu je potřeba vyrovnávat jednotlivé aspekty všech protipólů. Technokratická, tržní společnost zapomíná na lásku, soucit, čest, vděk. Kupředu staví vůli, energii, myšlení, boj, strach, kalkul. Alternativní ekonomika může zapomínat na vůli a energii, promyšlenost, cíl či efektivitu, naopak ale málokdy zapomene na morální a lidské hodnoty jako je láska, obětavost, soucit, štedrost.

Pokud má být něco trvalé, stabilní je nutné, aby to bylo vyrovnané, hravé nenásilné, ale zároveň cílevědomé, plně jasně zaměřené energie, pravdy, odvahy i lásky, soucitu či štedrosti. Toto je pro nás nelehký úkol. Ale bez jeho splnění stability, klidu, míru nedosáhneme. A málo sejde na tom, zda začneme toto hledat vně či uvnitř nás samých.

Proč to nebrat trochu méně vážně, vždyť přeci máme základní potřeby zabezpečené, za čím se pořád tak strašně honíme? Proč z toho neustálého boje a soupeření (ať už ekonomického či vojenského) neudělat trochu víc hru a nevyzkoušet si jiné modely spolupráce?

Alternativní ekonomiky toto mohou nabídnout, i když někdy mohou mít tendenci sklouzávat do druhého extrému absolutního nicnedělání, ale i to sem patří a můžeme se z toho poučit. Každý systém, než se vyváží, se kýve z jedné strany na druhou.

Nemá smysl chtít pořád víc a co nejrychleji, neuspokojí nás to, nemůže. Nebyly bychom mnohem spokojenější, kdybychom se trochu víc uvolnili v tom, co už máme? Za čím se vlastně ženeme, co je to co doopravdy chceme?

Vždyť přece štěstí a svoboda jsou přeci to hlavní, o co usilujeme, nebo ne?